

Bůh a pojmovost

Ve všech jazycích je mnoho důležitých slov, jejichž původní význam nebyl formován pojmově a jež přetrvávají do epoch pojmového myšlení. Někdy byla taková slova ostrakizována, jindy byla jen přeznačována. Mezi taková slova náleží nepochybně také slovo „bůh“. Filosofie, která zahájila svůj dějinný vývoj odmítáním a kritikou mýtu, neměla na vybranou: buď se slovu „bůh“ muselo dostat pojmového „upřesnění“ (spočívajícího v konstrukci příslušného intencionálního předmětu) – anebo muselo být zavrženo, tj. vyvrženo z filosofického slovníku. První filosofové skutečně nebyli žádnými ateisty, ale považovali za nezbytné význam slova „bůh“ náležitě pojmově upřesnit, tj. z několika přístupných kontextů nasoudit jakožto pojem. To možná pro mnohého čtenáře není zcela průhledné, protože později a dokonce ještě dodnes dochází k zaměňování slova a příslušného pojmu (přesně: obvykle více pojmů, spjatých s tímž slovem). Většina nejstarších filosofů užívá tedy slova „bůh“ (THEOS), ale každý z nich toto slovo spojuje s různými pojmy. Pochopitelně i dříve mělo toto slovo různé významy, ale tyto významy nebylo možno náležitě upřesnit a tudíž ani přesně odlišit), dokud nebyly vynalezeny pojmy a dokud se myšlení nezačalo strukturovat pojmově. Pak nastaly ovšem problémy, protože v kontextech, které se pro filosofy staly eminentně důležitými, se dosavadní narativní „vymezování“ vždy znovu ukázalo v celé své nedostatečnosti a problematičnosti. Filosofie ovšem ovlivňovala běžný jazyk a jeho užívání jen pomalu a téměř vždy jen částečně. V obecném užití tak bývalo slovo „bůh“ (ostatně jako většina jiných slov) vybaveno jak konotacemi pojmovými (a pojmově upřesněnými), tak narativními (a tedy z pojmového hlediska jen přibližnými). Tato situace trvá dodnes a je mimořádně závažná právě v takovýchto případech, kdy některé složky významu slova jsou starší než sama pojmovost (neboť sahají do dob mytických).

(Písek, 980729-2.)